

Læringsmønstre, motivasjon og adaptiv atferd hos alvorlig/dypt psykisk utviklingshemming

Janiche Dankertsen
Kapellveien habiliteringssenter

Diagnostiske kriteria

- Tilstand av forsinket eller mangelfull utvikling av evner og funksjonsnivå, som spesielt er kjennetegnet ved hemning av ferdigheter som manifesterer seg i utviklingsperioden, ferdigheter som bidrar til det generelle intelligensnivået, f.eks kognitive, språklige, motoriske og sosiale. Utviklingshemming kan forekomme med eller uten andre psykiske og somatiske lidelser (ICD-10, s.346)

F70 Lett psykisk utviklingshemming

- IQ anslagsvis mellom 50-69 (hos voksne, mental alder fra 9 til under 12 år), fører vanligvis til lærevansker i skolen. Mange voksne er i stand til å arbeide, ha gode sosiale forhold og gjøre en samfunnsnyttig innsats.

F71 Moderat psykisk utviklingshemming

- IQ anslagsvis mellom 35 og 49 (hos voksne, mental alder fra 6 til under 9 år), fører vanligvis til markert utviklingshemming i barndommen, men de fleste kan læres opp til å utvikle noen grad av utavhengighet i det ås sørge for seg selv, oppnå adekvat kommunikasjon og noen skoleferdigheter. Voksne vil trenge varierende grad av støtte for å kunne leve og arbeide ute i samfunnet.

F72 Alvorlig psykisk utviklingshemming

- IQ anslagsvis mellom 20-34 (hos voksne, mental alder fra 3 til under 6 år), fører vanligvis til kontinuerlig omsorgsbehov.

F73 Dyp psykisk utviklingshemming

- IQ under 20 (hos voksne, mental alder under 3 år) fører til alvorlige begrensninger av egenomsorg, kontinens, kommunikasjon og bevegelighet.

Diagnostisering

- Graden av psykisk utviklingshemming blir vanligvis vurdert ut fra standardiserte intelligensprøver.
- Disse kan suppleres med skalaer som måler sosial tilpasning i et gitt miljø.
- Målene gir en tilnærmet indikasjon på graden av psykisk utviklingshemming.
- Diagnosen avhenger også av en samlet vurdering av de intellektuelle ferdighetene, bedømt av en erfaren kliniker.

Årsaksforhold

- Ikke spesifisert i ICD-10 hvilket det er ved utviklingsforstyrrelser (F 80-F89)
- De samme underliggende årsaker, men med mer alvorlige konsekvenser?

Utvikling

- Forsinket
- Forkortet
- Avvikende

Utviklingsmessige kjennetegn

Ved alvorlig og dyp psykisk utviklingshemming, er det økt sannsynlighet for

- Hypotoni ved fødsel
- Ulike problemer i nyfødtp perioden
- Forsinket på de ulike milepæler
- Fravær av sentrale ferdigheter

Vurdering av utvikling

- Uavhengig fungering
- Fysisk fungering
- Kommunikasjon
- Sosial fungering

Motivasjon og læringsmønstre

Redusert, fraværende eller avvikende:

- Oppmerksomhetsregulering
- Perseptuelle preferanser
- Oppgave- og mestringsmotivasjon

Oppmerksomhetsregulering

- Oppmerksomhetsspenn
- Fokusskifte
- Vedvarende oppmerksomhet
- GRUNNLEGGENDE FORUTSETNING FOR AT LÆRING KAN FINNE STED

Perseptuelle preferanser

- Organismer har medfødte perseptuelle preferanser
- Styrer læring/utvikling av ferdigheter som er nødvendig for organismens overlevelse
- Ved skade/dysfunksjon i sentralnervesystemet kan disse være endret
- Midlertidige endringer som følge av epilepsi

Motivasjon

- Oppgave- og mestringsmotivasjon som en forutsetning for læring
- Gitt et vanlig miljø vil et barn som følger normalutvikling fram til språklig alder være selvlært som følge av sin spontane motivasjon for oppgavefullføring og mestring
- Ved alvorlig- og dyp psykisk utviklingshemming må dette læres
- Læring vha arbitrære forsterkere og ikke naturlig motivasjon -> økte krav til omgivelsene

Snøballeffektene

- Avvikende utvikling produserer avvikende miljø
- Vanskelig å tolke
- Forventningsbrudd
- Behovet for tidlig intervensjon
- Behovet for tidlig aksept

Mållrettet miljøarbeid

- Fokusskifte i personalgruppe fra tradisjonelle atferdsbyggende tiltak til kontinuerlig analyse av motivasjonelle operasjoner
- Mål forankret i personens behov og ikke i personalets pedagogiske ambisjoner, MEN FORTSATT AMBISIØST OG MÅLRETTET

Problemet med tolkning av intensjon

- En atferd/handling som i sin funksjon er ønskelig men som følge av topografiens effekt på omgivelsene evalueres som uønsket; og blir gjenstand for tiltak hvis formål er å bringe atferden til opphør.
- Ofte grunnlag for konflikt blant omgivelsene
- Hvem har definisjonsmakt?

Mulige tiltak

- Kunnskap om normalutvikling
- Deskriptivt språk
- Aksept for variabilitet
- Aksept og respekt for personens egenart på godt og vondt.